

УДК 617.711/.713-002:616-002.9:616-078

Ретроспективний аналіз етіологічної структури гнійно-запальних захворювань переднього відрізка ока

Г. Г. Назарчук, аспірант; Ю. Й. Салдан, канд. мед. наук; О. А. Назарчук, канд. мед. наук

Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова; Вінниця (Україна)

E-mail: shepelyuk.g.g@gmail.com

Воспалительные заболевания органа зрения занимают лидирующую позицию (34,5–40,2 %) среди заболеваний глаз.

Цель. Изучить современную структуру возбудителей гнойно-воспалительных процессов переднего отрезка глаза, их чувствительность к антибиотикам.

Материал и методы. Проведен ретроспективный анализ результатов бактериологических исследований у 43 пациентов с гнойно-воспалительными процессами переднего отрезка глаза и его вспомогательного аппарата, которых обследовали и/или лечили в Винницкой и Житомирской областных клинических больницах в 2013 году.

Результаты. Этиологическая структура гнойно-воспалительных процессов переднего отрезка глаза была представлена грамположительными (89,7 %), а именно: *S. epidermidis* (55,2 %), *S. aureus* (20,8 %), *S. viridans* (5,2 %), *E. faecalis* (3,4 %), *S. haemolyticus* (1,7 %), *S. pneumoniae* (1,7 %), *C. hofmannii* (1,7 %) и грамотрицательными бактериями *Acinetobacter spp.* (5,2 %), *E. coli* (3,4 %), *E. gergoviae* (1,7 %). *Staphylococcus spp.* были малочувствительными к пенициллинам (50,0–78,1 %), цефалоспорином (50,0–71,9 %), макролидам (50,0–58,3 %), имели переменную чувствительность к ципрофлоксацину (66,7–78,1 %); офлоксацину (75,0–87,5 %), моксифлоксацину (75,0–84,4 %), гентамицину (66,7–90,6 %), тобрамицину (66,7–93,8 %). Грамотрицательным бактериям была свойственна низкая антибиотикочувствительность.

Выводы. Грамположительные микроорганизмы являются ведущими возбудителями гнойно-воспалительных процессов переднего отрезка глаза (89,7 %), переменны чувствительны к антибиотикам. Грамотрицательные возбудители резистентны к большинству исследуемых антибиотиков.

Ключевые слова: гнойно-воспалительные заболевания глаза, антибиотики

Ключові слова: гнійно-запальні захворювання ока, антибіотики

Retrospective study of anterior eye segment purulent-inflammatory diseases' etiology structure

Nazarchuk G. G., Saldan Yu. I., Nazarchuk O. A.

Vinnitsa National M. I. Pyrogov Memorial Medical University

Eye inflammatory diseases occupy the first position in the structure of eye diseases (34,5–40,2 %).

Aim of the research was to investigate anterior segment eye and eyelids purulent-inflammatory diseases' etiology structure; microorganisms' sensitivity to antibiotics.

Material and Methods. The bacteriologic examinations' results of 43 patients with anterior segment eye and eyelids purulent-inflammatory diseases were retrospectively analyzed. All the patients were observed in Vinnitsa or Zhytomyr Region Clinical Hospitals during 2013 year.

Results. Etiology structure of purulent-inflammatory diseases of anterior eye segment and eyelids included gram-positive (89.7 %), in particular: *S. epidermidis* (55.2 %), *S. aureus* (20.8 %), *S. viridans* (5.2 %), *E. faecalis* (3.4 %), *S. haemolyticus* (1.7 %), *S. pneumoniae* (1.7 %), *C. hofmannii* (1.7 %) and gram-negative bacteria *Acinetobacter spp.* (5.2 %), *E. coli* (3.4 %), *E. gergoviae* (1.7 %). The *Staphylococcus spp.* sensitivity to penicillins (50.0–78.1 %), cephalosporins (50.0–71.9 %), macrolides (50.0–58.3 %) was low. It was variable to ciprofloxacin (66.7–78.1 %); ofloxacin (75.0–87.5 %), moxifloxacin (75.0–84.4 %), gentamycin (66.7–90.6 %), tobramycin (66.7–93.8 %). Gram-negative bacteria had low sensitivity to antibiotics.

© Г. Г. Назарчук, Ю. Й. Салдан, О. А. Назарчук, 2014

Conclusions. Gram-positive microorganisms are cause inflammatory diseases of anterior segment eye and eyelids in most cases (89.7 %) and have variable sensitivity to antibiotics. Gram-negative bacteria has low sensitivity to the majority of antibiotics.

Key words: inflammatory diseases of the eye, antibiotics

Вступ. Запальні захворювання органу зору займають провідне місце (34,5–40,2 %) серед причин звернення за кваліфікованою допомогою офтальмолога. Близько 80 % випадків тимчасової непрацездатності офтальмологічних пацієнтів обумовлені інфекційними захворюваннями [2]. У пацієнтів із запальними процесами переднього відрізка ока найчастіше виділяють бактеріальну флору (87,3–91,6 %), а саме грампозитивні мікроорганізми (52,5–91 %); рідше — грамнегативні (4–29,4 %), мікс-флору (9,1–17,6 %). Кандидомікози органу зору зустрічають у 12,7–17,6 % хворих. Спектр збудників та їх резистентність до антибіотиків мінливі [1, 3–6].

Мета. Дослідження сучасної структури збудників гнійно-запальних процесів переднього відрізка ока та їх чутливості до антибіотиків.

Матеріал і методи

Проведено ретроспективний аналіз медичних та амбулаторних карт, результатів бактеріологічного дослідження матеріалів, взятих від 43 хворих з гнійно-запальними процесами переднього відрізка ока та його допоміжного апарату, яких обстежували в офтальмологічних кабінетах поліклінічних відділень і/або лікували в відділеннях мікрохірургії ока Вінницької та Житомирської обласних клінічних лікарень протягом 2013 року. Серед пацієнтів чоловіків було 24 (55,8 %), жінок — 19 (44,2 %). Середній вік пацієнтів становив (43,88±2,67) років. Матеріалом для бактеріологічної діагностики слугували вміст кон'юнктивальної порожнини, вміст абсцесу, мазки з поверхні виразки рогівки (рис. 1).

Результати і їх обговорення

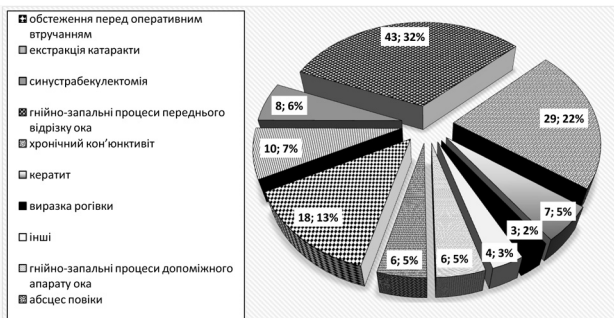
Від хворих ізольовано 58 штамів мікроорганізмів в монокультурі (80,6 %) та в асоціаціях (7,5 %). Мікробна контамінація сягала 10⁴–10⁷ КУО/см². В результаті дослідження клінічного матеріалу встановлено, що в 89,7 % випадків етіологічним фактором інфекції були грампозитивні бактерії. Найбіль-

шу частку серед них склали *S. epidermidis* (55,2 %), *S. aureus* (20,8 %), *S. viridans* (5,2 %); рідше виявляли *E. faecalis* (3,4 %), *S. heamoliticus* (1,7 %), *C. hofmannii* (1,7 %) та *S. pneumoniae* (1,7 %) Грамнегативні бактерії зустрічали в 10,3 % випадків, насамперед, *Acinetobacter spp.* (5,2 %), *E.coli* (3,4 %), рідше виділяли *E. gergoviae* (1,7 %). В асоціаціях найчастіше виділяли штами *S. aureus* (30 %) та *Acinetobacter spp.* (20 %); рідше — *S. epidermidis*, *S. pneumoniae*, *E. faecalis*, *E.coli*, *E. gergoviae* (в 10 % випадків кожен; рис. 2.).

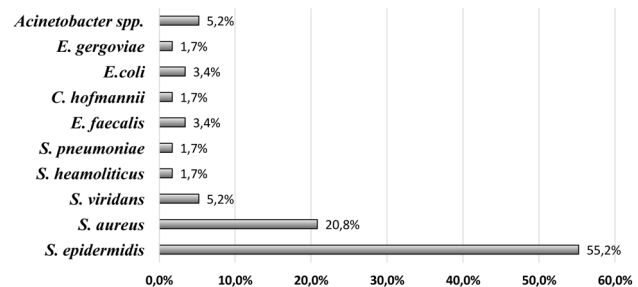
На підставі проведеного ретроспективного аналізу результатів досліджень, виявили неоднозначну чутливість до антибіотиків у клінічних штамів епідермального стафілококу.

Так, близько 78 % виділених штамів були чутливими до амоксициліну/клавуланату. Резистентність до ампіциліну та оксациліну встановлено у 15,6 % штамів; ампіциліну/сульбактаму та амоксициліну/клавуланату — в 9,4 % штамів. *S. epidermidis* були резистентними або помірно чутливими до піперациліну/тазобактаму у 25 % випадків. Варто відмітити невисоку активність цефалоспоринів (особливо I та IV поколінь), порівняно з пеніцилінами. Визначено, що 12,5–18,8 % досліджуваних штамів були помірно чутливими або резистентними до цефалоспоринів. Кращою була активність у цефоперазону/сульбактаму (71,9 % чутливих; 9,4 % резистентних штамів) (рис. 3).

У ході дослідження встановили високу чутливість стафілококів до лінезоліду (96,9 %), рифампіцину (96,9 %), меропенему (93,8 %), ванкоміцину (90,6 %). Чутливість *S. epidermidis* до макролідів була низькою: виявили 18,8–28,1 % резистентних штамів. Високу ефективність щодо *S. epidermidis* проявляли тетрацикліни (доксациклін) і аміноглікозиди. Доксациклін згубно діяв на 84,4 %, аміноглікозиди — на 84,4–96,9 % досліджуваних штамів.

Рис. 1. Дані обстежень пацієнтів з захворюваннями органу зору (n, %)

Рис. 2. Характеристика видового складу мікроорганізмів, виділених від офтальмологічних пацієнтів (n 43), %

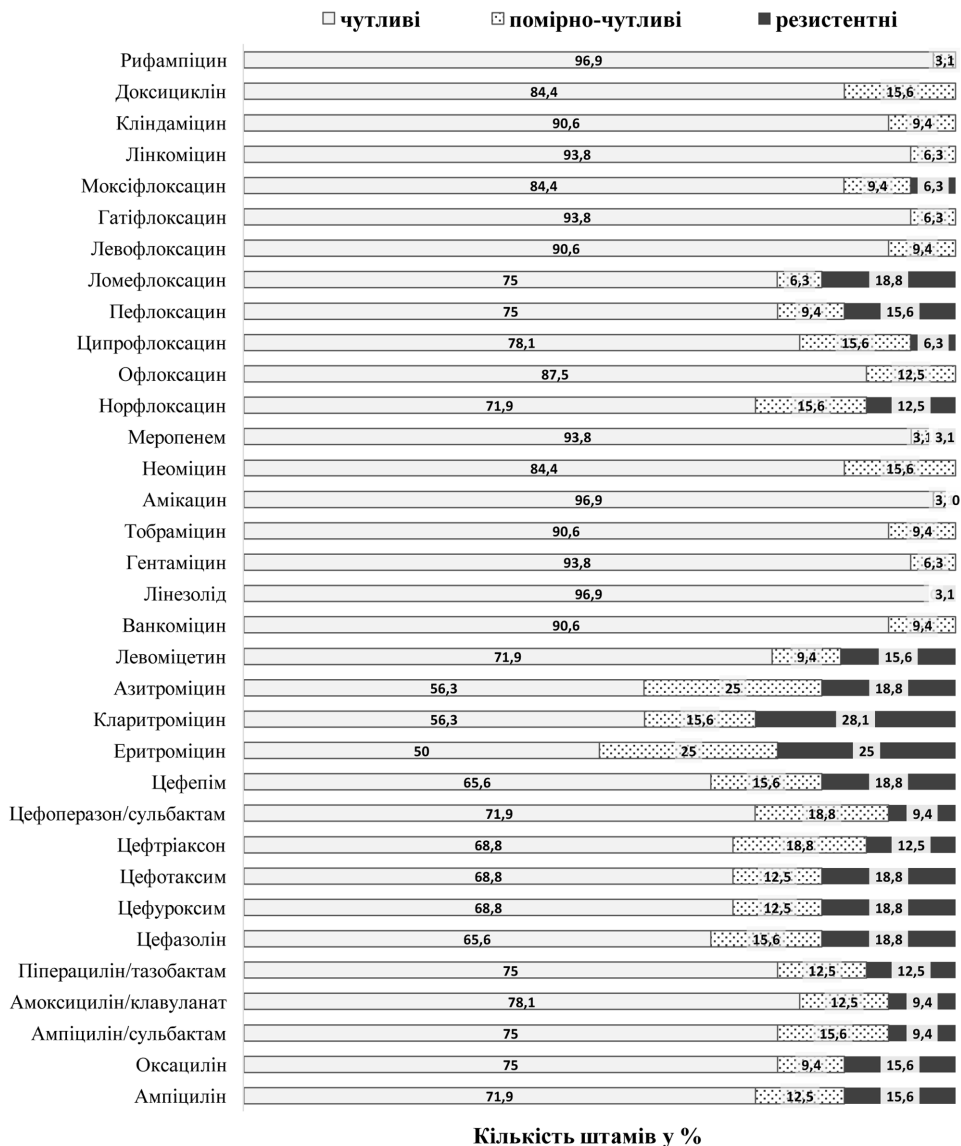

Рис. 3. Чутливість клінічних штамів *S. epidermidis* (n=32) до антибіотиків, (%)

Встановили високу активність офлоксацину, левофлоксацину, гатіфлоксацину, моксіфлоксацину (84,4–93,8 % чутливих *S. epidermidis*). Норфлоксацин, пефлоксацин та ломефлоксацин були неефективними щодо епідермального стафілококу (12,5–18,8 %).

Аналіз антибіотикограм показав варіабельну чутливість *S. aureus* (рис. 4).

Найактивнішим β-лактамним антибіотиком щодо *S. aureus* був амоксицилін/клавуланат (66,7 %). Третина штамів *S. aureus* були резистентними до ампіциліну. Така низька чутливість до пеніцилінів відображала здатність клінічних штамів стафілококу до високого рівня продукції β-лактамаз. До ванкоміцину визначали помірну чутливість золотистого стафілококу (25,0 %). Стійкість *S. aureus* до оксациліну (33,3 %), ванкоміцину (8,3 %) вказувала на існування серед даної госпітальної групи мікро-

організмів метицилін- та ванкоміцин-резистентних штамів.

Встановлено невисоку протимікробну ефективність ампіциліну, захищеного сульбактамом, щодо *S. aureus*. Їх чутливість до даного антибіотика виявляли лише у 58,3 % штамів, а 33,3 % мали помірно резистентні властивості. Ефективність піперациліну/тазобактаму щодо *S. aureus* також була низькою. *S. aureus* проявляли помірну чутливість (33,3 %), а резистентними були 16,7 %.

Достатньою антибактеріальною активністю щодо *S. aureus* володіли цефотаксим, цефтріаксон. Низьку активність визначили у цефалоспоринів I (цефазолін), II (цефуроксим), IV покоління (цефепім). За даними ретроспективного аналізу встановлено, що *S. aureus* зберігали чутливість до карбапенемів, рифампіцину та лінезоліду. Відмічали чутливість штамів *S. aureus* до меропенему (75,0 %),

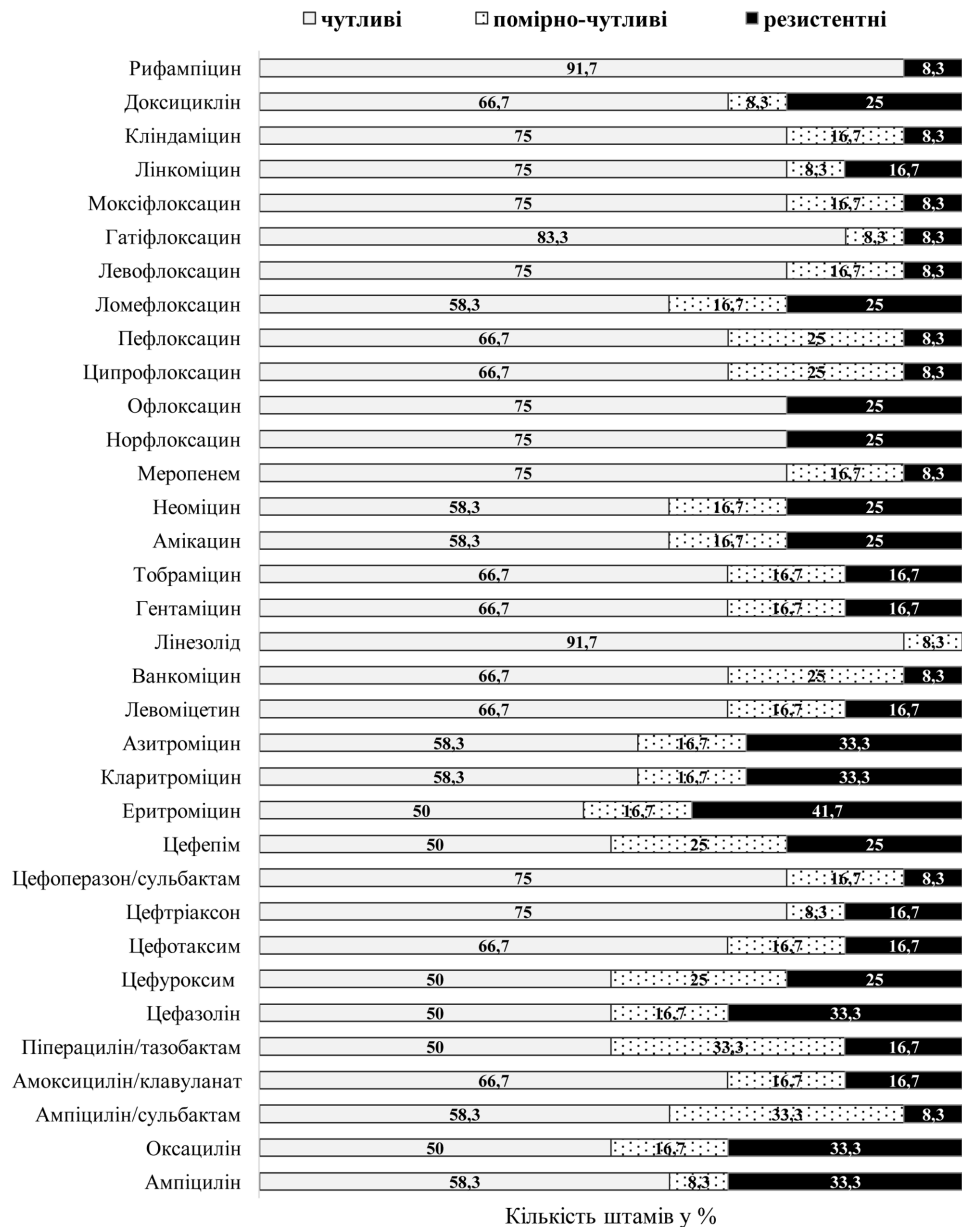

Рис. 4. Чутливість клінічних штамів *S. aureus* (n=12) до антибактеріальних препаратів

рифампіцину та лінезоліду (91,7 %). Низька ефективність щодо *S. aureus* була притаманна для доксицикліну і аміноглікозидів (25 % резистентних штамів). Невисокою була чутливість *S. aureus* до гентаміцину, тобраміцину (66,7 %). До макролідів *S. aureus* проявляли неоднакову чутливість. Кларитроміцин і азитроміцин були ефективними у 58,3 % випадків, а до еритроміцину 41,7 % досліджуваних штамів були абсолютно резистентними.

Низький рівень стійкості *S. aureus* визначили до фторхінолонів. До гатіфлоксацину встановлено абсолютну чутливість у 83,3 % досліджуваних штамів, помірну чутливість та абсолютну стійкість проявляли лише в 8,3 % випадків. Менш активними щодо *S. aureus* були моксіфлоксацин, левофлоксацин,

ципрофлоксацин, пефлоксацин, резистентність яких не перевищувала 8,3 %. Штами *S. aureus* були менш чутливими до норфлоксацину, офлоксацину та ломефлоксацину.

На відміну від *S. epidermidis* та *S. aureus*, виділений штам *S. haemolyticus* був чутливим до всіх досліджуваних антибіотиків. Антибіотикограма до виділеного штаму *S. pneumoniae* характеризувала його помірну чутливість до простих пеніцилінів, ампіциліну, комбінованого з сульбактамом, цефтріаксону та офлоксацину. Встановили резистентність *S. pneumoniae* до доксицикліну, цефалоспоринів I та II поколінь, а також цефоперазону/сульбактаму. До решти досліджуваних препаратів виділений клінічний штам *S. pneumoniae* був високочутливим.

Клінічні штами *S. viridans* продемонстрували високу чутливість до пеніцилінів, цефалоспоринів всіх поколінь, аміноглікозидів, ванкоміцину, меропенему, рифампіцину, але проявляли резистентність (50 % штамів) до лінезоліду, доксицикліну, фторхінолонів всіх генерацій, I та II поколінь макролідів.

Найактивнішими щодо ентерококу були пеніциліни, ванкоміцин, лінезолід, рифампіцин. Відмічали чутливість ентерококу до макролідів (100 %) і невисоку чутливість до цефалоспоринів (50 %). *E. faecalis* у 50 % випадків мав помірно резистентні властивості до цефалоспоринів. Виявлено стійкість до аміноглікозидів всіх поколінь. Серед фторхінолонів лише гатіфлоксацин, левофлоксацин та моксіфлоксацин були ефективними в половині випадків. *E. faecalis* був чутливим та помірно чутливим до лінкозамідів та доксицикліну.

Виділені коринебактерії були нечутливими до пеніцилінів, I та II поколінь цефалоспоринів, левоміцетину. Цефтріаксон, цефепім, цефоперазон/сульбактам, ефективно діяли на *C. hofmannii*. Високу активність відзначили у лінезоліду, ванкоміцину, меропенему, лінкозамідів, доксицикліну, рифампіцину. *C. hofmannii* були чутливими до фторхінолонів, аміноглікозидів, за виключенням амікацину, до якого визначали помірну чутливість.

За даними бактеріологічних лабораторій двох лікарень обласного підпорядкування, від хворих з гнійно-запальними процесами переднього відрізка ока та його допоміжного апарату виділено грамнегативні збудники *Acinetobacter spp.* (n=3), *E. coli* (n=2), *E. gergoviae* (n=1).

Виділені штами *Acinetobacter spp.* виявились полірезистентними. Не ефективними щодо зазначених бактерій були пеніциліни, в тому числі і захищені сульбактамом та тазобактамом (66,7 %). Лише третина штамів ацинетобактерій (33,3 %) мала чутливість до амоксициліну/клавуланату, левоміцетину та ванкоміцину. Цефалоспорини не діяли на ацинетобактерії. *Acinetobacter spp.* (66,7 %) були резистентними до гентаміцину, тобраміцину, амікацину та неоміцину. Відмітили незначну перевагу гатіфлоксацину та моксіфлоксацину, до яких ацинетобактерії були помірно чутливими (66,7 %). Однак, резистентність до зазначених препаратів становила 33,3 %. Інші фторхінолони виявились абсолютно неефективними щодо *Acinetobacter spp.* Ацинетобактерії були не чутливі до лінкоміцину та кліндаміцину; помірно чутливі до доксицикліну (66,7 %). Відмітили безсумнівну активність меропенему. Чутливість до рифампіцину виявили лише 66,7 % штамів *Acinetobacter spp.*

Виділені штами *E. coli* були чутливими до захищених пеніцилінів. Цефазолін не володів активністю щодо *E. coli*. Відмітили високу чутливість досліджуваних штамів до цефоперазону/сульбактаму, цефепіму. Встановили високу чутливість до меропенему,

левоміцетину. Госпітальні штами *E. coli* виявились стійкими до лінкоміцину, кліндаміцину, доксицикліну та рифампіцину. Аміноглікозиди ефективно пригнічували ріст кишкової палички, за виключенням тобраміцину. Виділені штами *E. coli* були високочутливими до всіх досліджуваних фторхінолонів.

Виділений штам *E. gergoviae*, порівняно з *E. coli* був чутливим до пеніцилінів, комбінованих з клавуланатом та сульбактамом, меропенему, лінкоміцину, кліндаміцину, доксицикліну, рифампіцину. Відмітили помірну чутливість *E. gergoviae* до цефалоспоринів, аміноглікозидів, левоміцетину. Варіабельною була чутливість *E. gergoviae* до фторхінолонів. Норфлоксацин, ципрофлоксацин, левофлоксацин, гатіфлоксацин та моксіфлоксацин ефективно пригнічували ріст *E. gergoviae*. Помірну чутливість встановили до офлоксацину, пефлоксацину та ломефлоксацину.

Висновки

1. Ретроспективний аналіз бактеріологічних обстежень офтальмологічних пацієнтів свідчить, що в етіологічній структурі гнійно-запальних процесів переднього відрізка ока та його допоміжного апарату провідне місце належить грампозитивним бактеріям (89,7 %), а саме: *S. epidermidis* (55,2 %), *S. aureus* (20,8 %), *S. viridans* (5,2 %); значно рідше їх спричиняють *E. faecalis* (3,4 %), *S. heamoliticus* (1,7 %), *S. pneumoniae* (1,7 %) та *C. hofmannii* (1,7 %). Серед грамнегативних мікроорганізмів переважають *Acinetobacter spp.* (5,2 %) та *E. coli* (3,4 %), рідше — *E. gergoviae* (1,7 %).

2. Збудників виділяють переважно в монокультурі (82,8 %); асоціації найчастіше утворюють штами *S. aureus* (30 %) та *Acinetobacter spp.* (20 %); рідше *S. epidermidis*, *S. pneumoniae*, *E. faecalis*, *E. coli*, *E. gergoviae* (10 % випадків кожен).

3. Стафілококи, які спричиняють гнійно-запальні захворювання переднього відрізка ока та його допоміжного апарату, мають варіабельну чутливість до антибіотиків: пеніцилінів, в т.ч. захищених (50,0–78,1 %); цефалоспоринів (50,0–71,9 %), макролідів (50–56,3 %), левоміцетину, норфлоксацину (66,7–71,9 %), ломефлоксацину, пефлоксацину (58,3–75,0 %), ципрофлоксацину (66,7–78,1 %); офлоксацину (75,0–87,5 %), моксіфлоксацину (75,0–84,4 %), гентаміцину (66,7–90,6 %), тобраміцину (66,7–93,8 %); зберігають високу чутливість до гатіфлоксацину (83,3–93,8 %), лінезоліду (91,7–96,9 %), рифампіцину (91,7–96,9 %).

4. Грамнегативним збудникам гнійно-запальних захворювань переднього відрізка ока притаманна низька чутливість до більшості досліджуваних антибіотиків. Ефективним щодо *Acinetobacter spp.* є лише меропенем. Ентеробактерії зберігають чутливість до фторхінолонів, гентаміцину, цефепіму, цефтріаксону.

Литература

1. **Заpusкалов И. В.** Современные тенденции реконструктивной хирургии травматических повреждений переднего отрезка глаза (обзор литературы) / И. В. Заpusкалов, О. И. Кривошеина // Офтальмохирургия. — 2013. — № 2. — С. 59.
2. **Майчук Ю. Ф.** Современные тенденции в эпидемиологии и терапии глазных инфекций / Ю. Ф. Майчук // Окулист. — 2005. — № 6 (74). — С. 8–9.
3. **Bhoomibunchoo C.** Infectious endophthalmitis: review of 420 cases / C. Bhoomibunchoo, T. Ratanapakorn, S. Sinawat // Clinical Ophthalmology. — 2013. — Vol. 7. — P. 247–252.
4. **Chen X.** Microbial spectrum and resistance patterns in endophthalmitis: a 21-year (1988–2008) review in northeast United States / X. Chen, R. A. Adelman // J Ocul Pharmacol Ther. — 2012. — Vol. 28. — № 4. — P. 329–334.
5. **Durand M. L.** Endophthalmitis / M. L. Durand // Clinical Microbiology and Infection. — 2013. — Vol. 19. — № 3. — P. 227–234.
6. **Schimel A. M.** Endophthalmitis isolates and antibiotic susceptibilities: a 10-year review of culture-proven cases / A. M. Schimel, D. Miller, H. W. Flynn, Jr // Am J Ophthalmol. — 2013. — Vol. 156. — Issue 1. — P. 50–52.

*Поступила 10.11.2014**References*

1. **Zapuskalov IV, Krivosheina OI.** Modern trends in traumatic injuries reconstructive surgery of the anterior segment of the eye (literature review). Oftalmokhirurgii. 2013;2:59. Russian.
2. **Maichuk YuF.** Current trends in the epidemiology and treatment of eye infections. / Okulist. 2005;6(74):8–9. Russian.
3. **Bhoomibunchoo C, Ratanapakorn T, Sinawat S.** Infectious endophthalmitis: review of 420 cases. Clinical Ophthalmology. 2013;7:247–52.
4. **Chen X, Adelman RA.** Microbial spectrum and resistance patterns in endophthalmitis: a 21-year (1988–2008) review in northeast United States. J Ocul Pharmacol Ther. 2012;28(4):329–34.
5. **Durand ML.** Endophthalmitis. Clinical Microbiology and Infection. 2013;19(3):227–34.
6. **Schimel AM, Miller D, Flynn HW Jr.** Endophthalmitis isolates and antibiotic susceptibilities: a 10-year review of culture-proven cases. Am J Ophthalmol. 2013;156(1):50–2.

Received 10.11.2014